

Μπορούσε να αποφευχθεί η Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως; - Του Ηρακλή Ρεράκη

/ [Γνώμες](#)

Είναι βέβαιο ότι παρά τις αξιόλογες προσπάθειες ορισμένων Αυτοκρατόρων, που διακυβέρνησαν τη Ρωμιοσύνη τα τελευταία χρόνια πριν την Πτώση της, οι συνέπειες της κατάκτησής της από τους Φράγκους (1204) και των μεγάλων καταστροφών που ακολούθησαν, αποδυνάμωσαν την Αυτοκρατορία.

- Γράφει ο Ηρακλής Ρεράκης, Καθηγητής Παιδαγωγικής-Χριστιανικής Παιδαγωγικής Α.Π.Θ.

Τα γεγονότα ήταν ισχυρότερα από τη θέληση των Αυτοκρατόρων. Το κράτος της Ρωμιοσύνης, προχωρούσε σταθερά προς τη δύση του και, αν και φαινόταν παράδοξο, σε όσους πίστευαν το αντίθετο, δεν είχε τις απαιτούμενες στρατιωτικές και οικονομικές δυνάμεις πλέον για να σωθεί.

Ο Γεννάδιος Σχολάριος, παρά τον βαθύτατο πατριωτισμό του, αναφέρει ότι όλοι

συνειδητοποιούσαν πως η δύναμη των εχθρών αυξανόταν ταχύτατα και πως η πατρίδα, εξασθενημένη καθώς ήταν από τις δυνάμεις της, είχε φτάσει στο έσχατο γήρας και δεν θα άντεχε ακόμη πολύ.

Το μόνο που έμενε άγνωστο ήταν το ακριβές έτος της Πτώσεώς της. Η Αυτοκρατορία περιοριζόταν πλέον στην πρωτεύουσά της και στις παραλιακές πόλεις της Προποντίδας και της Δυτικής Μαύρης θάλασσας. Η Καλλίπολη είχε πέσει στα χέρια των Οθωμανών, από το 1354 και η Αδριανούπολη, από το 1368. Στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο, μόνο μερικές πόλεις και λίγα νησιά ανήκαν πλέον στον Αυτοκράτορα.

Τα έσοδα του κράτους, ήταν τόσο ελάχιστα, ώστε ήταν αδύνατο να διατηρεί παντού στρατό, ικανό να αντιμετωπίσει τους Τούρκους, που όλο και περισσότερο δυνάμωναν τις απειλές τους σε όλο το μήκος των συνόρων του.

Όμως, εκτός από αυτές τις αντικειμενικές αδυναμίες της Αυτοκρατορίας, είχαν αρχίσει να διαφαίνονται στην κοινωνία της και ιδιαίτερα στους ανώτερους εκκλησιαστικούς και πολιτικούς κύκλους κάποιες αντιμαχόμενες μερίδες.

Οι διαφορές τους εντοπίζονταν στον τρόπο αντιμετώπισης του τουρκικού κινδύνου και σχετίζονταν, αφενός, με καιροσκοπικούς υπολογισμούς και ατομικά συμφέροντα, αφετέρου, με τον τρόπο βίωσης της εθνικής συνείδησης και της θρησκευτικής πίστewας.

Σύμφωνα με τις θέσεις της πρώτης τάξεως, της φιλενωτικής, η αποτροπή της τουρκικής απειλής θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνον με τη συμμαχία της Παπικής Δύσεως, η οποία, όμως, για να βοηθήσει την Ορθόδοξη Ανατολή, ζητούσε, ως αντάλλαγμα, την ένωση, δηλαδή την υποταγή των Ορθοδόξων στους δογματικούς νεωτερισμούς του Πάπα. Προς τούτο, η ομάδα αυτή, θεωρούσε μικρότερο κακό την υποταγή της Ορθοδοξίας στον Πάπα, από την υποδούλωση στους αλλόθρησκους Τούρκους.

Η δεύτερη ομάδα, η Ορθόδοξη, πίστευε ότι η Δύση ούτε μπορούσε ούτε ήθελε να βοηθήσει την Αυτοκρατορία και υποστήριζε ότι η θρησκευτική υποταγή της Ανατολικής Εκκλησίας στον Πάπα, θα είχε, ως αποτέλεσμα, αφενός, τον κλονισμό της πίστewας των Ορθοδόξων, αφετέρου, την υποχώρηση και μείωση της εθνικής συνειδήσεως.

Θεωρούσαν ότι η Πτώση της Πόλεως ήταν αναπόφευκτη και πλησίαζε και ότι ήταν λάθος να εμπιστεύονται τους Παπικούς, καθώς η ιστορική εμπειρία της Φραγκοκρατίας έδειξε πως ο Λατινισμός, ως απώλεια της ελευθερίας της πίστewας, ήταν χειρότερη υποδούλωση από εκείνη στους Τούρκους. Ήλπιζαν,

μάλιστα, ότι η επικράτηση των Τούρκων θα ήταν πρόσκαιρη, γιατί θα διαφύλαττε αλώβητη την πίστη του λαού, ο οποίος, με την καθοδήγηση και την προστασία της Εκκλησίας του, θα μπορούσε να ανασυγκροτηθεί, να εκμεταλλευθεί την αναμενόμενη φθορά των Τούρκων και να αποκτήσει πάλι την ενότητα και την πολιτική του ανεξαρτησία.

Από την άλλη πλευρά, υπήρχε η εμπειρία του παρελθόντος, καθώς όσες φορές έγιναν διαπραγματεύσεις με την Δύση για βοήθεια κατά των Τούρκων, η Δύση έβαζε ως προϋπόθεση την ένωση Ανατολής - Δύσεως, πάντοτε βέβαια με τη μορφή της δογματικής υποχώρησης της Ανατολής.

Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια έρχονταν από τη Δύση για διαπραγματεύσεις δύο αντιπροσωπείες, καθώς η Παποσύνη είχε χωριστεί στα δύο: Η μία εκπροσωπούσε τον Πάπα Ευγένιο Δ' και η άλλη εκπροσωπούσε τη Σύνοδο της Βασιλείας (1431 - 1439), που τον είχε ήδη καθαιρέσει.

Κατά συνέπεια, οι υποσχέσεις, που δίνονταν από τον Πάπα στους Ανατολικούς για βοήθεια, δεν ίσχυαν, διότι ήταν φανερό ότι ο Πάπας δεν μπορούσε, στη χρονική αυτή συγκυρία, να διεγείρει ούτε τον ελάχιστο ενθουσιασμό στους Δυτικούς του συμμάχους για να τους πείσει να σπεύσουν να βοηθήσουν την Κων/πολη.

Επομένως, φαινόταν πιο πιθανή η υστεροβουλία του να εκμεταλλευτεί την επιτυχία του για την Ένωση με την Ορθόδοξη Ανατολή, ως μέσον συσπείρωσης και ενότητας των Λατίνων υπηκόων του και επανόδου του στον Παπικό Θρόνο.

Μάλιστα, ο Γερμανός Norden, αποδεικνύει, από έγγραφα Παπών και Δυτικών Ηγεμόνων, ότι σταθερή επιδίωξή τους δεν ήταν η παροχή βοήθειας προς την Ανατολή, αλλά η υποταγή, η κατάκτηση και ο εκλατινισμός της, όπως ακριβώς είχε συμβεί και με τις προηγούμενες Σταυροφορίες.

Από την πλευρά τους, οι Ανατολικοί πολιτικοί παράγοντες, αγωνιούσαν για τη σωτηρία τους από τον Τουρκικό κίνδυνο, υποσχόμενοι την Ένωση, που, όμως, δεν μπορούσαν να επιβάλουν, μπροστά στο άκαμπτο αίσθημα του ορθόδοξου λαού.

Ωστόσο, ο Αυτοκράτορας Ιωάννης Η', ο Παλαιολόγος, προσπαθώντας να κάνει τα αδύνατα δυνατά, θεώρησε καθήκον του να επιχειρήσει μια ακόμη απέλπιδα απόπειρα Ενώσεως, αποδεχόμενος, εκ των προτέρων, τους επώδυνους όρους της Ρώμης, χάριν του εθνικού κινδύνου.

Ο ιστορικός της Αλώσεως Φραντζής αναφέρει ότι ο πατέρας του Ιωάννη, Μανουήλ ο Παλαιολόγος είπε κάποτε στον γιό του πως οι Τούρκοι φοβούνται την Ένωση με τους Δυτικούς, γιατί πιστεύουν πως αυτό θα είναι μεγάλο κακό γι' αυτούς,

συστήνοντάς του να μελετά και να επιδιώκει τη Σύνοδο για την Ένωση με τον Πάπα, προκειμένου να εκφοβίζει τους Τούρκους, ποτέ, όμως, να μην την πραγματοποιήσει, γιατί διέβλεπε ότι κάτω από τις υπάρχουσες συνθήκες δεν υπήρχε περίπτωση να βρεθεί βιώσιμη ενωτική λύση.

Τελικά, το 1438, οι πολιτικοί και εκκλησιαστικοί παράγοντες της Ανατολής προσήλθαν στη Σύνοδο της Φεράρας - Φλωρεντίας (1438 -1439), παρά τις αντιρρήσεις της Ορθόδοξης Μερίδας, η οποία είχε ηγέτη τον Άγιο Μάρκο τον Ευγενικό, που είχε οριστεί και ως εκπρόσωπος της ανατολικής αντιπροσωπείας στη Σύνοδο.

Μετά από δογματικές συζητήσεις ενός χρόνου περίπου, η μεν μερίδα του Αγίου Μάρκου του Ευγενικού αρνήθηκε να υπογράψει την Ένωση, αλλά ο Πατριάρχης Ιωσήφ με την πλειονότητα των Επισκόπων που ήταν φιλενωτικοί και με την προτροπή και ίσως την πίεση του Αυτοκράτορα υπέγραψαν τις δογματικές αιρέσεις της Παπικής Εκκλησίας, που υπήρξαν η αιτία του Σχίσματος Ανατολής - Δύσεως, από το 1054, και έτσι επετεύχθη η Ένωση.

Όμως, εφόσον η μικρή μερίδα του Αγίου Μάρκου επηρέαζε βαθύτατα τον λαό, με αποτέλεσμα η ενωτική απόφαση της Συνόδου να απορριφθεί από τον λαό της Ρωμιοσύνης, παρά τις πολιτικές πιέσεις.

Από την άλλη πλευρά, ο Πάπας Ευγένιος Δ΄, αν και οι Πατέρες της Βασιλείας δεν προσήλθαν τελικά στη Σύνοδο της Φεράρας - Φλωρεντίας, με τη νίκη που πέτυχε, να υποτάξει την Ορθόδοξη Αναστολή, κατάφερε να ανακαταλάβει τον θρόνο του, που του είχε αφαιρέσει η Σύνοδος της Βασιλείας. Επιπλέον, όμως, πάνω στην απόφαση της Ενώσεως στηρίχτηκαν οι μετέπειτα καθοριστικές Σύνοδοι, Τριδέντου (1545-1563) και Α΄ Βατικανού (1870), που δογματίσαν το Πρωτείο και το Αλάθητο.

Ως προς τη βοήθεια που είχε υποσχεθεί ο Πάπας, όταν κήρυξε Σταυροφορία εναντίον των Τούρκων, οι μόνοι που συμμετείχαν ήταν οι Ρουμάνοι, οι Πολωνοί, οι Ούγγροι και οι Σέρβοι, οι οποίοι, όμως, στη μάχη της Βάρνας (1444), ηττήθηκαν κατά κράτος από τους Τούρκους και έτσι χάθηκε και η τελευταία ελπίδα για τη σωτηρία της Πόλης και της Αυτοκρατορίας.

Με αυτή την ήττα σταμάτησε οποιαδήποτε σοβαρή προσπάθεια παρεμπόδισης της διεξόδου της οθωμανικής αυτοκρατορίας στην ανατολική Ευρώπη, για αρκετές δεκαετίες.

Σε τίποτα, τελικά, δεν βοήθησε η διπλωματική δραστηριότητα και η απέλπιδα υποχώρηση στις παπικές κακοδοξίες της φιλενωτικής μερίδας του Αυτοκράτορα, που για ένα χρόνο, στη Φεράρα και στη Φλωρεντία, πίεζε υπερβολικά τους

Ορθοδόξους αντιπροσώπους της Εκκλησίας να υποχωρήσουν και να αποδεχτούν τα δόγματα του Παπισμού.

Όλες οι λαμπρές υποσχέσεις για αποστολή δυτικής στρατιωτικής βοήθειας, για νίκες και τρόπαια, αποδείχτηκαν φρούδες ελπίδες.

Ο Γεννάδιος Σχολάριος, μάλιστα, σε επιστολή του, που τοιχοκόλλησε το 1452, λίγο πριν την Άλωση, στην πόρτα του κελιού του, έγραφε:

«Άθλιοι Ρωμαίοι, πώς πλανηθήκατε και απομακρυνθήκατε από την ελπίδα στον Θεό, ελπίζοντας στη δύναμη των Φράγκων και, μαζί με την πόλη, που πρόκειται να χαθεί, θα χάσετε και την ευσέβειά σας».

Πηγή: pemptousia.gr